

Maallikkouden teologia kaipaa työstämistä

Maallikkouden teologia on jäänyt nykytilanteen kannalta hyvin vähälle huomiolle. Virkateologiaan on sen sijaan suunnattu runsaasti mielenkiintoa. Mutta vahva virka vaatii rinnalleen vahvan maallikkouden. Sitä edellyttää tasapainoinen kirkkokäsitys.

Maallikot ovat yhdysside kirkon ja maailman välillä. Siksi maallikoita on äänekkäästi pyydetty apuun aina, kun kirkon ja sen edustaman uskonkäsityksen yhteiskunnallisessa asemassa on hämmennystä. Jos papit ohjaavatkin kirkkolaivaa vakaina aikoina maallikoiden matkustaessa hyteissä ja kansipaikoilla kaikessa rauhassa, myrskyn aikana tällainen ei oikein toimi.

Kun luterilaisen kirkon resurssit kaiken aikaa kaventuvat, tarvitaan palkattuja työntekijöitä korvaavaa henkilöstöä. Maallikkouden sisältönä tämä on kuitenkin kovin puutteellinen. Maallikkouden teologian tulee olla olennaisesti enemmän kuin pelkkä lisäys, täydennys tai korjaus virkateologiseen rakennelmaan. Kristityn identiteetin ymmärtämiseksi se ei ole riittävä sisältö.

Papit eivät koskaan pysty sisältä päin tulkitsemaan maallikkojen elämäntilannetta. Tästä syystä maallikkojen on itse luotava maallikkouden teologiaa. Näin rohkaistiin katolista maallikkoa Thea Auloa, kun hän kiinnostui tutkimaan maallikkoutta Vatikaanin toisen konsiilin kirkkokonstituutiassa. Maallikot eivät kuitenkaan voi yksin täyttää tutkimusaukkoa. Jos pappistaustaiset teologit eivät halua

aktiivisesti edistää maallikkouden tutkimusta, viran teologia saa kohtuuttoman aseman ja kirkkokäsitys vääristyy. Tällä on puolestaan kohtalokkaita seurauksia kirkon käytännöille ja sitä koskeville uudistuksille.

Tiedostohaut tuottavat varsin vähän viitteitä maallikkoudesta. Suomen kielellä vastaan tulee Hendrik Kraemerin vuonna 1963 suomennettu *Maallikot ja kirkko* sekä edellä mainittu Thea Aulon tutkimus *Signum Dei vivi* (1975). Kansainvälistä katolista tutkimusta kyllä löytyy, vaikka silläkin taholla perustavanlaatuisen asema näyttää yhä olevan konsiiliteologi Yves Congarin teoksella *Lay People in the Church* (1965). Kirkko- ja virkaopin erojen tähden katolisen tahon tutkimus ei riittävästi täytä luterilaisuuden tarpeita, koska katolisessa tutkimuksessa on kovin niukasti kiinnitetty huomiota maallikoihin lähtien heistä itsestään, eikä vain kirkon virasta.

Tosin kuva ei kotimaisenkaan tutkimuksen osalta ole täysin synkkä, kun otetaan huomioon viime aikoina virinnyt mielenkiinto kirkon jäsenyyteen. Sen merkityksiä ja muutoksia tarkkailevissa tutkimuksissa on myös joitakin systemaattisen teologian suuntaan avautuvia piirteitä, kuten Seppo Häkkisen kirkon jäsenyyteen sitoutumista koskevassa väitöskirjassa *Ihanne ja todellisuus* (2010). Jäsenyyden näkökulmastakaan tehty tutkimus ei kuitenkaan täytä maallikkouden ymmärtämisen tarvetta.

Maallikkouden teologian varsinainen paikka on osana kirkko-oppia. Kysymys ei ole vain maallikoille suunnatusta teologiasta, eräänlaisesta kansanomaisesta soveltamisesta Vähän katekismuksen tai ajankohtaisten maallikko-oppaiden tavoin, vaikka näitäkään ei ole riittävästi tarjolla. Kysymys on teologiasta, jossa maallikko ei ole vain objekti vaan subjekti. Tällaisen ajattelutavan yleistymistä hankaloittaa jo se, että maallikko on nimityksensä epäonnistunut. Sen merkityssisällöstä heijastuvasta ”epäpätevän” tai ”asiantuntemattoman” sävystä on kovin vaikea päästä eroon ja alkuperäistä sisältöä, ”kansaan kuuluva” (*laikos*), on varsin työlästä saada esiin.

Maallikkoutta tulee lähestyä ainakin kolmelta kannalta. Ensiksi maallikko on kirkon jäsen. Maallikkous on eräänlainen kristityn perustila. Se on pysyvä perusta myös pappeudelle ja yleensä erityiselle viralle. Toiseksi maallikkouden teologia hahmottaa kristittyjen paikkaa kirkossa erityisen viran rinnalla sekä siitä poikkeavana että siihen suhteessa olevana. Kolmas maallikkouden teologian ulottuvuus liittyy olemiseen kristittyinä maailmassa. Aloitan lähemmän pohdinnan viimeksi mainitusta, koska sitä on maallikkouden ulottuvuuksista kaikkein vähiten työstetty.

MAALLIKKO MAAILMASSA

Maallikot tuntevat itsensä hengellisesti voimattomiksi ja oppimattomiksi todistamaan juuri sillä alueella, missä he suurimman osa elämäänsä elävät, korostaa Hendrik Kraemer. Nykymaailma on voittoa sekularismillaan kesyttänyt kirkon reservaatiksi, turvapaikaksi ja suojelualueeksi ihmisille, joilla on uskonnollisia tarpeita. Kirkon maailmaa ei voi jättää ”pyhyteen eristäytyneeksi”. Tätä kehitystä vastaan taisteleva kirkko ottaa maallikkonsa vakavasti ja etsii heidän kanssaan jatkuvasti uusiutuvia tapoja olla läsnä maailmassa.

Kun kirkon jäsen tarkastelee omista lähtökohdistaan omaa kristillisyyttään, hän saa kaikkein vähiten teologista tukea siihen, mitä on olla kristittyinä maailmassa, vaikka se on hänen peruskysymyksiänsä. Kirkon jäsenet on ikään kuin heitetty arkeen oman onnensa nojassa varsin yleisluontoisin lähtökohdin. Tilanteiden monimuotoisuus ja yksilöllisyys

merkitsee toki tarvetta omakohtaisten toiminta- ja ajattelutapojen rakentamiseen. Kasuistinen moraaliooppi ei kuulu teologiaan. Mutta jos maallikkouden perusteisiin ja ulottuvuuksiin paneuduttaisiin lähemmäs samalla intensiteetillä kuin on paneuduttu erityisen viran perusteisiin ja ulottuvuuksiin, maallikkokristityn olisi helpompi tiedostaa identiteettinsä ja toimintansa merkitys arjessa.

Kaikkein innokkaimmin teologia kontekstualisointeja tarjoavat muutamat liberaalit teologiat, kuten vapautuksen ja köyhyyden teologia, feministi- ja ekoteologia sekä vastaavat. Ne antavat merkittävän ja monia innostavan panoksen kristittyinä olemisen ymmärtämiseen. Mainituissa teologioissa todellisuus hahmottuu jostakin sinänsä tärkeästä elämän osa-alueesta, mikä on sekä vahvuus että rajoitus. Voi jopa kysyä, onko kontekstualisointi mahdollistakaan muuten kuin osa-alueittain. Tästä huolimatta on paikallaan kaivata mainitunlaisille hahmotuksille oikeutuksen antavaa ja arjesta uskon perusteisiin muullakin tavalla yhteyden rakentavaa teologista tausta-ajattelua.

Etiikkaan kohdistunut kiinnostus on tarjonnut kristillisen elämäntavan rakentamisen välineitä. Kristillisiä perusarvoja koskeva näkökulma on myös haluttu mukaan eri aloilla viime vuosikymmenten arvokeskusteluihin. Siksi oman kristillisen vakaumuksen perusteleminen eettisyydellä on laajasti hyväksyttyä ja uskon muita ulottuvuuksia vaivattomammin omaksuttavissa. Mutta tällaisena kristillisyyden uhkaa näivettyä pelkiksi eettisiksi ihanteiksi vailla yhteyttä siihen, mistä eettisyys saa sisältöään ja sen toteuttaminen motivaationsa sekä toistuvan uudistumisensa. On selvää, että se ei riitä kristillisen maallikkouden sisällöksi.

Maallikko maailmassa -näkökulma hahmottuu siitä, miten maailma teologisesti ymmärretään. Luterilainen regimenttijaottelu antaa maailman olla maailmana. Siinä toimittaessa teologisena periaatteena on järjen käyttö ja omantunnon seuraaminen. Mutta samalla se on vahvistanut myös yksityisen ihmisen elämänpiirin eriytymiskehitystä, joka on toteutunut monista muistakin syistä. Uskonto on marginalisoitunut yksityisasiaksi.

Maallinen kutsumus Jumalan palvelemisena on ollut luterilaista maallikkoteologiaa parhaim-

millaan. Kutsumusajatus on kuitenkin ongelmallinen kuvaamaan yksinomaisena käsitteenä elämää perheessä, työssä ja muissa erilaisissa yhteisöissä. Sen uudelleen elvyttäminen aikaisempaan tapaan ainoaksi kaiken kattavaksi tai edes pääasialliseksi maallikkona maailmassa -teologian näkökulmaksi ei ole mahdollista.

Katolisessa teologiassa maailman ja kirkon välinen suhde on osittain toisella tavalla teologisoitu kuin luterilaisessa. Sen mukaisesti katolisella taholla on ollut vähemmän sanottavaa kristityn toiminnasta maailmassa sekä sekulaarin maailman antamisen omien ehtojen huomioon ottamisesta. Kirkon funktioihin ei ole ensisijaisesti katsottu kuuluvan immanenttien voimien luominen. Näin siitäkin huolimatta, että uskovan päärooli on toimia maailmassa ja kirkko inkarnoituu maallikoiden kautta maailmassa.

Maallikkojen erityinen kutsumus on tehdä kirkko näkyväksi, toimivaksi ja läsnä olevaksi, siis tässä mielessä toteuttaa kirkon representaatiota. Maallikot ovat ”elävän Jumalan merkki” (*signum Dei vivi*). Tämän luonnehdinnan sille antaa Vatikaanin toisen konsiilin kirkkokonstituutio. Tämän huomioon otettava maallikon identiteetin rakentaminen jää tosin katolisessakin teologiassa varsin vähälle.

Ortodoksisessa teologiassa maallikoille maailmassa osoitetaan vielä vähemmän huomiota. Liturgisella elämällään kirkko levittää pyhyyttä niin jäsenissä kuin yhteisöissä, joissa se on läsnä. Kun ei ole kovin paljon sanottavaa maallikoista yhteiskunnassa, myös omaehtoinen sosiaalieettinen panos uhkaa jäädä ohueksi ja kirkosta tulee herkästi erilaisten yhteiskunnallisten virtausten sivustakatsoja tai myötäilijä.

Reformoidun teologian tapa nähdä raamatullisuus yhteiskunnallista todellisuutta luovana perustana tarjoaa maallikolle toisenlaiset maailmassa olemisen lähtökohdat kuin edellä mainittujen muiden kirkkokuntien perinteet. Maailmakäsityksen osalta luterilaisuudessa on varsinkin viime aikoina otettu enemmän etäisyyttä kuin läheisyyttä siihen.

Edellä olevat luonnehdinnat ovat luonnollisesti pinnallisia heittoja erilaisilta kirkollisilta taustoilta rakentuvien teologisten ajattelutapojen maallikko maailmassa -tulkintoihin. Tosin maallikkoteologi-

assa eivät luterilaisetkaan voi etsiä vain omaleimaisuuttaan vaan myös korrektiiveja eri tahoilta. Yhteinen näköala, joka voi syventää sitä uskonopillisiin yhteyksiin, avautuu ainakin ”maailmassa mutta ei maailmasta” -tulkinnoista (Joh. 17:14–15).

MAALLIKKO KIRKOSSA

Jos teologialla on ollut melko vähän ja vain yleisluontoista sanottavaa maallikoista maailmassa, niin maallikoista kirkossa sitä on ollut jo huomattavasti enemmän. Tämä on toteutunut pääosin viran näkökulmasta, ikään kuin virkaa ensisijaisena lähtökohtana pitäen. Näkökulman tulisi olla myös maallikoista käsin toteutuvaa kirkon ja pappeuden tarkastelua. Maallikkouden teologian tulee siten hahmottaa kristittyjen paikkaa erityisen viran rinnalla sekä siitä poikkeavana että siihen suhteessa olevana. Tämähän nimenomaan on kirkon jäsenten perushorisontti. Tästä suunnasta katsottuna kuvat kirkon rakenteista ja sisällöistä näyttäytyvät jossakin määrin toisenlaisin vivahtein ja painotuksin.

Pappeuteen ja maallikkouteen ei tietenkään kuulu vastakkainasettelu kirkossa. Lähtökohtana on ensiksikin kasteeseen perustuva tasa-arvoisuus. Kaste merkitsee suurempaa muutosta kuin konsanaan pappisvihkimys. Kastetut ovat veloitettuja Kristuksen kaltaisuuteen, mikä toteutuu eri tavoin eri ihmisten elämässä.

Papisto syntyi kristilliseen kirkkoon alun perin kahdesta syystä: yhtäältä taustalla oli hajanaisuuden ongelma ja toisaalta sakramenttien oikean hoidon varmistaminen. Kun kristinusko levitessään sai eri kulttuureissa varsin kirjavia sisältöjä, evankeliumin puhtauden turvaaminen johti piispuuden muotoutumiseen. Piispoille kuului suuntaa-antava uskon tulkinta ja siten kirkon ykseyden edistäminen. Papisto erityisasemineen tarvittiin piispojen työn seurakuntakohtaiseksi toteuttajaksi ja sakramenttien hoidon järjestäjäksi.

On selvää, että molemmat syyt, hajanaisuuden hillitseminen evankeliumin opettamisessa ja sakramenttien käytössä, edellyttävät erityistä virkaa. Mutta on paikallaan kysyä, millaiset viran aseman ja rakenteiden järjestelyt ovat välttämättömiä näiden virkaan varsinaisesti kuuluvien tehtävien vuoksi. Luodaanko viralle erilaisine muotomeneineen ja

hierarkioineen asemaa, joka jättää varjoonsa maallikot sekä heidän asemansa ja tehtävänsä?

Virkateologisen työskentelyn ytimessä on ollut jumalanpalvelusuudistus. Luterilaisuudessa korostetaan, että seurakunta on jumalanpalveluksen subjektiksi. Tämän ilmeneminen käytännössä jää virkateologisen ajattelun varjoon, kun jumalanpalvelus rakentuu yksipuolisesti papistosta ja sen tehtävien toteutumisesta käsin. Luther antoi lähtökohdat palvelevalle pappisviralle, jonka tehtävänä on omaehtoisten edellytysten luominen seurakuntalaisille kirkon jäsenenä. Kaikkien kristittyjen yhteinen pappuus on ollut enemmän lippua kuin energiaa kantava periaate, toteaa Hendrik Kraemer.

Nykyisin maallikoiden edellytykset ja mielenkiinto on aivan muuta kuin olla kirkossa kohteina, ja siksi Lutherin yhteistä pappeutta koskevien ajatusten toteutusedellytykset ovat entistä parempia. Mutta siihen kohdistettua teologista työskentelyä kaivattaisiin enemmän, jotta siitä tulisi paljon vahvemmin energiaa antava periaate.

Ortodoksisuudessa maallikoilla ei ole kirkon elämässä teologisesti kovin vahvasti määriteltyä aktiivista paikkaa. Pleerooma, kirkon täyteys, määritellään piispuudesta käsin kuitenkin sitä siihen tyhjentämättä. Piispaallisen opetuksen pitää myöskin tulla hyväksytyksi seurakunnan uskon tietoisuuden vahvistamana ennen kuin se on osa kirkon elämää.

Katolisessa kirkossa huomio maallikoihin vahvistui viime vuosisadan alkupuolella. Actio catholican puitteissa maallikot tulivat mukaan yhdistystoimintaan, joka oli kuitenkin hierarkkisen papiston johdossa. Maallikkoapostolaatti puolestaan tarkoittaa aktiivista toimintaa kirkon jäsenenä, osallistumista kirkon pelastustehtävään. Tähän verraten protestantit, luterilaiset mukaan lukien, ovat tarjonneet jäsenilleen huomattavasti monipuolisemman, aktiivisemman ja itsenäisemmän aseman kirkon hallinnossa ja toiminnassa. Sen arvostamista ovat rajoittaneet paitsi edellä mainitut piispoille ja papeille kuuluvat perustehtävät, myös erityisesti teologisen koulutuksen saaneiden ja työkseen kirkossa toimivien asiantuntemus. Kysymys onkin tämän asiantuntemuksen suuntaamisesta maallikoiden tukemiseen sekä erityisesti näiden omasta piiristä nousevan asiantuntemuksen esille tulemisesta.

Erityiset virat on alun perin annettu ”varustamaan kaikki seurakunnan jäsenet palvelutyöhön” (Ef. 4:11–12). Sanan ja sakramenttien läsnäolevaksi tekemisen on tiedostetusti oltava tämän tavoitteen palveluksessa. Tämän tarkoituksen toteutumiseen kaivataan nykyistä enemmän huomiota sanan ja sakramenttien hallinnan kannalta toissijaisen ja yksityiskohtiin paneutuvan työskentelyn sijasta.

KIRKKO-OPISTA ON KYSYMYS

Lumen gentium, Vatikaanin toisen konsiilin pääasiakirjana pidetty kirkkokonstituutio, kiinnittää runsaasti huomiota maallikkouteen. Aihepiiriä tutkinut Thea Aulo korostaa, että kyse on monella tavalla pastoraalisesta konsiilista. Siinä maallikkous sidotaan kuitenkin kiinteästi papputeen, joskin se esitetään jonkin verran entistä itsenäisempänä. Hierarkiaa ei enää kuvata maallikoiden työnantajana kirkossa, eräänlaisena väliportaana Jumalan ja kansan välillä. Kristus jatkaa oman papillisen tehtävänsä täyttämistä kirkossa siinä esiintyvän pappuden kahdessa eri muodossa, jotka ovat uskovien yhteinen pappuus ja palveluviran pappuus. Eniten on kuitenkin sanottavaa siitä, miten maallikkous papiston auttamisena toteutuu.

Kristus itse on kutsunut maallikot apostolaattiin, ja heidän toimintansa on osallistumista kirkon lähetystehtävään. Maallikkojen spesifinen osallistuminen Kristuksen papputeen toteutuu *Lumen gentiumin* mukaan oman ammattityön välityksellä sekä kulttuuriin, yhteiskuntaelämään ja politiikkaan osallistumisessa. Se on maailman ”pellon muokkaamista” evankeliumille otolliseksi edellä mainitun toiminnan avulla.

Konstituution antama kuva maallikkoudesta maailmassa on Aulun mukaan epärealistisen kainen. Hän korostaa, että viimeaikaisessakin katolisessa ajattelussa maallikkoja tarkastellaan alistaisina suhteessa papistoon. He ovat eräänlaista työvoimareserviä. Perusvastuu on papistolla, ja maallikot ovat ”pidennettyjä käsiä” vaikuttaakseen siellä, minne hierarkian ote ei ole yltänyt. Maallikkojen profaani työ on vähemmän tärkeä, kirkon ulkopuolella tapahtuva asia.

Seppo Häkkinen on kuvannut Suomen luterilaisessa kirkossa tällä hetkellä rinnakkain ja sisäkkäin

vaikuttavien erilaiten kirkkokäsitysten, kansankirkollisen, pietistisen ja liturgisen kirkkokäsityksen, erilaisia suhtautumistapoja jäsenyyteen. Hänen mukaansa ne antavat kukin kannattajilleen hieman toisistaan poikkeavan kuvan kristityn asemasta ja roolista. Kansankirkolliseen käsitykseen kuuluu avoimuus arvostaa maallikkoa hänen arkisen elämänsä vuoksi, mutta kirkon toimintaan osallistumiseen sekä uskoon ja oppiin sitoutumiseen kohdistuva huomio on vähäistä. Pietismissä, joka kylläkin on pohjimmiltaan matalakirkollista maallikkokristillisyyttä, korostuu maailmasta erottautuminen. Liturgisessa kirkkokäsityksessä päähuomio on vain jumalanpalveluksin ja sakramentein tapahtuvassa maailman palvelemisessa. Maallikkokeskustelu, jossa olisi lähemmin määritelty eri kirkkokäsitysten yhteiset ja erilaiset sisällöt, meiltä kuitenkin puuttuu.

KESKEISIÄ NÄKÖKULMIA

Kasteen teologia on maallikkouden ytimessä, eikä siitä tietenkään puutu materiaalia. Soveltamisen konkretisoimiseen nykyajan teologisten painotusten mukaisella tavalla voisi kylläkin olla tarvetta. Suomen luterilaisen kirkon tilanteessa, jossa valtaosa väestöstä kastetaan lapsena, jää epäselväksi, miksi ja mihin kastetaan ja mikä on kasteen lahja. Miten Kolminaisuuden nimeen kastetut lapset tulevat yhdistetyiksi Jumalan ominaisuuksiin? Koska kasteen lahja liittyy pelastukseen, miten pelastustietoisuus sisältää ajallisia ulottuvuuksia? Mitä on luomakunnasta osallisen kastetun ihmisen rakkaus luotuun? Mitä on Hengestä osallisen hengessä vaeltaminen nykyajassa?

Jumalan kansa on muun muassa Vatikaanin toisen konsiilin vaikutuksesta tullut viime vuosikymmenten kirkko-opilliseksi avainkäsitteeksi. Aikaisempi keskeisessä asemassa ollut kuva kirkosta mystisenä Kristuksen ruumiina osoittaa vähemmän mahdollisuuksia maallikkouden teologialle. Jumalan kansa luo edellytyksiä papiston ja maallikoiden tarkastelemiseen erilaisina, mutta rinnakkain ja tasa-arvoisina toisiinsa nähden. Se sisältää tietynlaisen demokratiankin elementin.

Koinonian käsitteestä voisi löytyä soveltamis mahdollisuuksia myös maallikkouden teologiaan.

Sen käyttö on yleistynyt Santiagossa vuonna 1996 pidetyn Faith and order -komission yleiskokouksen vaikutuksesta. Painotus on kuitenkin ollut sakramentaalisessa uskonyhteydessä ja ekumeenisessa yhteydessä kirkkojen ja kristittyjen kesken. Mahdollisuuksista huolimatta sitä ei ole kovinkaan paljon sovellettu sinne, missä kristityt arkeaan elävät: elämänyhteyteen Jumalan maailmassa ja luomakunnassa.

Yhteyttä Jumalaan, pyhiin asioihin ja toisiin kristittyihin on uusimmassa suomalaisessa luterilaisessa teologiassa tullut tavaksi ilmentää myös partisipaation käsitteellä. Kun Kristus antoi itsensä maailman elämän puolesta, osallisuuteen hänestä kuuluu myös osallisuus maailman elämästä Kristuksen tavoin. Palvelemiseen, kärsimykseen ja iloon osallistuminen saa sisältönsä ja voimansa Kristuksen seuraamisesta – ei vain häntä esimerkkinä pitäen vaan syvemmin hänessä ja hänen kanssaan. Partisipaation kaltaisen käsitteen etuna on se, että sen sisältö ei tyhjene vain lähimmäisenrakkaudeksi vaan sisältää samalla myös kristityn jumalayhteyden, sillä siihen kuuluu samanaikaisesti osallisuus sanassa ja sakramenteissa läsnä olevan Kristuksen kanssa. Osallisuus Kristuksessa ei ole myöskään vain tekemistä ja suorittamista vaan myös olemista. Se ei sisällä vain vaatimusta vaan yhtä hyvin saamista. Kristuksen seuraamisesta maallikkouden teologia saa hahmoaan kaikkein konkreettisimmin.

Pyhän Hengen läsnäolo ja vaikutus on maallikkouden teologiassa hyvin ohut toisin kuin virkateologiassa. Partisipaatio osallisuutena maailman elämään pneumatologisine ulottuvuuksineen kaipaisikin teologista selkeyttämistä. Millä tavoin Jumalan Henki on läsnä luomakuntaa uudistaen maallisen regimentin ulottuvuudella?

Maallikkouden teologiasta tulee helposti hyvin ihanteellista varsinkin silloin, kun tietoisuus taistelevasta kirkosta on taka-alalla. On raamatullista korostaa kirkon olemusta ja kutsumusta sellaisena Kristuksessa olevana todellisuutena, jonka on taistellen löydettävä ruumiillistumisensa maailmassa ja elämässä. J. H. Wichern jo aikanaan kuvasi diakoniakäsityksensä perusteissa kirkkoa, ettei se ole vain tosi uskovien yhteisö vaan todella rakastavien yhteisö. Tällaisessa kirkko-opissa maallikkous tulee

avainkysymysten joukkoon. Kirkon tehtävän osalta missio ja palvelu ovat keskeisiä, mutta niiltä häviää sekä sisältö että varsinkin voima, jos olemuksen ja tehtävän sisäkkäisyys ei ole saumattomasti mukana.

Maallikkouden teologian avaavista keskeisistä käsitteistä ei ole puutetta. Ongelmana onkin, miten ja mitkä niistä tarjoaisivat parhaita mahdollisuuksia ja luovia aineksia soveltamiselle ja maallikon identiteetin rakentamiselle nykyaikaisen teologian valossa. Tätä ei riittävästi palvele pelkkä näkökulmien ja käsitteiden moninaisuuden esittely.

KIRJALLISUUTTA

AULO, THEA

1975 *Signum Dei vivi: Maallikkojen osallistuminen Kristuksen papputeen Vatikaanin toisen konsiilin dogmaattisen konstituution Lumen gentium mukaan.* Suomalaisen Teologisen Kirjallisuusseuran julkaisuja 96. Helsinki.

CONGAR, YVES

1965 *Lay People in the Church: A Study for a Theology of Laity.* Rev. ed. Westminster, Maryland: Newman Press.

HÄKKINEN, SEPPO

2010 *Ihanne ja todellisuus: Jäsenyyteen sitoutuminen Suomen evankelis-luterilaisessa kirkossa.* Kirkon tutkimuskeskuksen julkaisuja 108. Tampere.

KRAEMER, HENDRIK

1963 *Maallikot ja kirkko: Maallikkouden teologia.* Pieksämäki: Suomen kirkon sisälähetysseura. [Alkuperäinen Julkaisu: *A Theology of the Laity* 1958.]

PALVELIJOIKSI VIHITYT

2002 *Palvelijoiksi vihityt: Suomen evankelis-luterilaisen kirkon vuonna 2000 asettaman virkarakennekomitean mietintö.* Suomen evankelis-luterilaisen kirkon keskushallinto Sarja A 2002:1. Helsinki: Kirkkohallitus.